

графије, прећуткивање битних чињеница, докумената и "улоге личности у историји". Не либи се да одслика и своју улогу у процесу "лакрдije од суђења Србима..."

Човек, чије су победе у рату опеване у песмама, није могао да не уочи допринос својих земљака општој борби, на једној страни, и њихов "третман" у послератној обнови и изградњи Хрватске, на другој. Једнако како је током рата учовао "улогу Шпанаца" у вођењу борбе, тако је послератних година увиђао да од наде српског народа "у боље сутра" у Хрватској остаје сваки даном све мање. Сасвим је јасно да у тој спознаји и лежи узрок пада Опачића

са политичке сцене 1950. године (уз Р.Жигића, Д.Бркића и друге).

Своју биографију Станко Опачић-Ђаница писао је јануара 1985. године, као "бивши члан главног штаба Хрватске, АВНОЈ-а, ЗАВНОХ-а, министар и резервни пуковник ЈНА, стар 82 године".

Биографију Станка Опачића приредио је за штампу др Милан Весовић, додајући јој неопходан коментар и у прилозима избор докумената који умногоме потврђују ауторове наводе, одсликавају његов карактер, личност и време деловање.

Др МОМЧИЛО МИТРОВИЋ

КОМИНТЕРНА И ТАКТИКА БОРБЕ "КЛАСЕ ПРОТИВ КЛАСЕ"

1927-1934.

Издање "Цекаде", Загреб 1989, Гордана Влајчић

Период између два рата и деловање радничког и комунистичког покрета у њему представљају врло деликатну тематику за научно истраживање. Наведени наслов представља управо покушај да се расветли један од најзамршенијих идеолошких и временских периода, тзв. борба "класе против класе".

Рад се састоји из три дела, а четврти је грађа.

У првом делу се говори о међународним односима у Европи између 1927-1934. и спољној политици СССР-а. То је период тзв. "система колективне сигурности", чији је мотив био не само "сигурност" већ и заштита, и то колективна, од прве земље социјализма. Аутор нам говори хронолошки и доста информати-

вно о два периода, прво о периоду учвршћивања система, а затим о почетку распада тог система због деловања фашизма на европској политичкој сцени и због противуречности у самом систему колективне безбедности.

У другом делу се говори о "provedби комунистичке тактике јединствене фронте на основама одлука петог конгреса Коминтерне (1925-1927)." Аутор нам, највише кроз документа Петог конгреса Коминтерне, говори о нужности јединства свих левих снага у капиталистичким системима у борби против грубе експлоатације и национализма. Но, како аутор истиче, све јача је "бољшевизација" у Комунистичким партијама у буржоаским земљама. То је период "лијевог скретања" како у

РКП (б) – СКП (б), тако и у Коминтерни. Аутор исцрпно приказује идеолошки ток обрачуна са носиоцима тих идеја: Троцким, Зиновјевом и Каменевим, да би у следећем периоду и сами борци против "левих скретања" постали жртве.

"Нова је тактика Коминтерне иницирала у комунистичком покрету и више самоиницијативе, произашла из њене садржајне вишеслојности. Међутим, овај ће њен аспект изазвати реакцију стаљинског центра у РКП(б) и у Коминтерни."

Тако је наредних година (1927-1934) дошло до периода тзв. борбе "класе против класе", управо у периоду у којем је у Европи било најпотребније јединство свих левих и демократских снага, а често и свих патриотских и антифашистичких снага. Управо се у том периоду стаљинизам у комунистичком и радничком покрету учврстио као доминантна снага, да би у периоду после 1934. постао и једина призната снага и идеологија.

Већ 1927. дошло је до ликвидације "лијевих скретања" у Коминтерни и СКП(б), Самим тим дошло је до заостравања у критерију тактике јединственог фронта. То је период "процеса ликвидације" тактике јединствене fronte "одозго" и јачају притисци на "десна скретања". Управо су победници против левих скретања у том периоду постали жртве тзв. десног скретања. Заправо, шести конгрес означио је скретање од јединственог фронта ка тактици борбе класе против класе. За Шести конгрес аутор каже "требао је бити сазван далеко прије, како из статутарних, тако и из разлога измјењених прилика у свијету од средине 1924. Његово је сазивање

искључиво овисило о времену потребном Стаљину за ликвидацију "лијевих скретања" у вођству СКП(б) и у Коминтерни. Између њеног Петог и Шестог конгреса сазвани су пленуми ИККИ, у којем је ојачан утјецај СКП(б), а у њој Стаљина."

Пораз ставова Бухарина управо је био на свој начин и пораз тактике јединственог фронта и тријумф тактике класе против класе у најгоре време.

Аутор детаљно анализира документа са Шестог конгреса Коминтерне – Нацрт теза о међународној ситуацији и задацима Комунистичке интернационале, затим дискусију о Нацрту теза. Бухаринов завршни говор и потпун приказ његових гледишта представља почетак апсолутног монолитизма у комунистичком покрету све до средине педесетих година. Даље анализирајући Тезе о рату, Тезе о начину борбе против империјалистичког рата, аутор јасно показује сву заблуду о времену и опасностима које су се јавиле због кризе капиталистичког система. Нацрт Програма Коминтерне, сам Програм и Статут Коминтерне само су "окопили" спровођене тактике класе против класе. Уз добро познату ситуацију у Европи и свету у том периоду (1927-1934), аутор говори о заблуди Шестог конгреса: "... теоријска и стратешко тактичка одређења Шестог конгреса Коминтерне нису омогућавала комунистичком покрету примјерено ђеловање у променљивим увјетима. Догматизам и секташтво парализирали су могућност ђеловања комуниста у увјетима тешке економско-социјалне и политичке кризе капиталистичког свијета. Остали су изолирани од значај-

* Г.Влајчић, Коминтерна и тактика борбе "класе против класе" (1927-1934), стр.22.
** Исто,стр.59.

них снага Социјалдемократије и буржоазије либералних и демократских опређељења, вјерујући у актуелност револуционарних преврата у увјетима распадања капитализма. Својом оријентацијом на тактику борбе "класе против класе" продубио је Шести конгрес Коминтерне већ постојећи расцјеп у радничкој класи и у широким масама друштва. Удаљио се комунистички покрет више него икада од класе и од нације."*

То је довело до потпуне ликвидације "десних скретања" у СКП(б) и у Коминтерни. Почетком тридесетих година долази до радикализације тактике "класе против класе" која је трагично завршила 1933-34. доласком нацизма на власт у Немачкој.

Аутор је исцрпном анализом садржаја докумената из тог периода успео да осветли тријумф Стаљинизма, али се задржао искључиво на формалним и субјективним оценама. Тешко да су појединачни догађаји успели да афирмишу Стаљинизам, њега је родила објективна ситуација. Тријумф Стаљинизма није у периоду од 1927- 34. већ његов узрок је у изградњи социјализма у једној

заосталој и неразвијеној земљи, у офанзивни капитала према тој земљи. Када је светска револуција замењена само револуцијом у Русији (СССР-у) отворио се објективан пут ка развоју и победи стаљинизма.

Исто тако тешко се сложити са углавном негативним оценама тог периода. Иако је комунистички покрет у том периоду у капиталистичким државама био у релативној дефанзиви и бројчаном опадању, он је ипак успео да створи моралну и идеолошку снагу која је правагнула у победи над највећим злом људске цивилизације – нацизмом и фашизмом.

Ипак рад "Коминтерне и тактика борбе 'класа против класе' (1927- 1934)" представља вредан допринос још увек недовољно научно истраженом и објективно приказаном периоду радничког и комунистичког покрета између два светска рата. Рад је строго аналитичан и више се препоручује "ужој" компетентној, него "широј" научној јавности.

Мр БРАНКО НАДОВЕЗА

МИЛАН СТ. ПРОТИЋ: РАДИКАЛИ У СРБИЈИ – ИДЕЈЕ И ПОКРЕТ 1881 – 1903

(Српска академија наука и уметности, Балканолошки институт,
Посебна издања, књига 41, Београд, 1990)

Народна радикална странка обележава полувековну политичку и друштвену историју Србије и српског народа, а изван националне историје, у историји политичких странака уопште, она, по много чему, представља изузетну појаву. Већ њена прва одлика била је дово-

љан разлог да је учини незаобилазном за писце политичке историје Србије. До другог светског рата, о Народној радикалној странци писали су Слободан Јовановић, Живан Живановић, Алекса Ивић, Јаша Продановић, Драгослав Јанковић. У том су раздобљу два догађаја – педесето-

* Исто, стр.106.